

verzameld.

Het volgende obje^ct dat op het p^ogram stond, was Dommelrode. Het oudste gedeelte van wat er nu staat, wordt gedateerd begin 16e eeuw. Het heeft ook verschillende eigenaren en bewoners gehad. Van deze wordt met ere genoemd Jonker Marcus van Gerwen. Hij was bijna een halve eeuw lang Kwartierschout van Peelland, juist in de moeilijke periode van de tachtigjarige oorlog, toen hij moedig streed voor de belangen van het Hertogdom. Hij was de laatste katholieke Kwartierschout. In 1819 werd Dommelrode klooster onder de naam Mariëndaal. De zusters, die er kwamen wonen, waren Reguliere Kanunnikessen van St. Augustinus. Die woonden eerst in Diest, in het in 1422 gestichte slotklooster Mariëndaal. Door de anticlericale stromingen van het Josefisme werden zij genoodzaakt uit te wijken naar Noord-Brabant. Na een verblijf van 5 jaren in Eersel en een 20-tal jaren op Henkenshage, betrokken zij in 1819 het slot Dommelrode, dat voor hen was aangekocht. Deze zusters lieten er een grote vleugel aanbouwen, het pensioonaat, verder een kapel, een refter, gebouwen voor de boerderij en een woning voor de Rector. Deze zusters zijn in november 1954 naar Deursen bij Ravenstein vertrokken, waar zij een fusie aangingen met ordesgenoten, die naar het vrije land van Ravenstein waren gevlucht, toen zij op bevel van de Staatse overheden hun klooster Soeterbeek onder de gemeente Nuenen moesten verlaten, omdat na de vrede van Munster in de republiek geen kloosters meer mochten bestaan. In dat jaar 1954 heeft de gemeente St. Oedenrode ook Dommelrode aangekocht. In 1960 werd besloten er een gemeentehuis van te maken. Bij de restauratie zijn de gebouwen, die de zusters bijgebouwd hadden, behalve het z.g.n. pensioonaat, alle weer afgebroken. Onder de deskundige leiding van August van Breugel is de restauratie in 1963 klaargekomen. In oktober is het mooie gemeentehuis plechtig geopend. (Wordt vervolgd)

FABRIEKS- EN AMBACHTSNIJVERHEID TE GEMERT IN 1906.

In 1906 waren er in Gemert als fabriek aan te merken de volgende bedrijven waarvan de eigenaren in het algemeen een naam hebben, waarvan de klank ons, zacht uitgedrukt, niet geheel onbekend voorkomt, al spreken we hier dan over een tijd, die

bijna 65 jaar achter ons ligt.

J.M.Fournier had een boekdrukkerij en timmerwinkel met 4 man personeel, waarbij hij gebruik maakte van een petroleummotor met $1\frac{1}{2}$ PK.

De firma J.TH.Prinzenbezat een bontweverij, verwerij etc. met 49 man personeel, waaronder 13 vrouwen. Hij werkte met een stoomketel van 35 PK.

De firma J.A.Raijmakers bezat eveneens een dergelijk bedrijf met bovendien een haspelarij. Hier werkten 98 volwassenen, waaronder 52 vrouwen en bovendien nog 32 meisjes, zodat het bedrijf in totaal 130 man personeel had. Men werkte hier op zuiggas en er was een stoomketel van 50 PK aanwezig.

W.J.v.d.Boomen bezat een graan- en oliemolen, die met stoom werd aangedreven met een stoomketel van 10 à 12 PK. Er was aan personeel 2 man.

Hij bezat tevens een graan- en schorsmolen met 2 man personeel. Deze werkte op de wind.

Er waren vijf graanmolens, die met de wind werkten, terwijl de nu als eerste volgende tevens gas gebruikte tot een vermogen van 16 PK.

De eigenaars waren:

M.v.d.Velden met 2 man personeel, H.de Veth met 2 personen, F.v.d.Boomen met 1 persoon, P.v.Huyten met 1 man en W.P.van de Ven met 2 arbeidskrachten.

Er waren twee grofsmederijen. Eén van H.van Rooij met 4 man personeel met gebruikmaking van een petroleummotor van 10 PK en de andere van H.Verhoeven met 3 man personeel en een petroleummotor van 3 PK.

De kuiperij en houtzagerij van J.B.Groeneweg had 40 perso-

nen in dienst, die volwassen waren en daarnaast 10 kinderen, allen mannen en jongens. Zijn bedrijf werkte met stoom, waartoe een stoomketel van 28 PK werd gebruikt.

De moolmolen van G.A.A. Bijvoet werkte eveneens met een stoomketel, die echter een vermogen van 3 PK had. Hier waren 2 personen in dienst.

Ten slotte worden onder de fabrieken 4 sigarenfabrieken genoemd. In totaal werkte hier 66 man personeel, verdeeld als volgt:

W.J.M. van Kemenade met 15 mannen en 6 jongens.

Gebroeders Verbrugge met 14 mannen en 7 jongens.

C.J.G. Keunen met 6 mannen en 9 jongens.

Gebroeders van den Acker met 5 mannen en 4 jongens.

Onder kinderen wordt in het bovenstaande verstaan: personen van 12 tot en met 16 jaar. Zoals we zagen waren vrouwen alleen werkzaam bij de textiel fabrieken van Prinzen, Raijmakers en Van den Acker; meisjes alleen bij de twee laatstgenoemden.

Het onderscheid tussen fabriek en ambacht is misschien niet gemakkelijk vast te stellen. Onder ambachten worden de hier volgende bedrijven genoemd.

4 bierbrouwerijen met aan personeel 12 mannen;

2 blauwververijen met 2 mannen en 2 vrouwen in dienst;

5 bontkatoenweverijen met 18 mannen, 3 vrouwen en 2 jongens;

2 gasfabrieken met 4 mannen in dienst;

1 goud- en zilversmederij met 1 man;

1 houtdraaijerij met 1 man en 1 jongen;

6 huisschilders met 11 mannen en 2 jongens in dienst;

1 kam- en rietmakerij met 1 man en 1 vrouw;

116 katoenweverijen met 130 mannen, 5 vrouwen en 12 jongens;

12 kledermakerijen met 17 mannen, 1 vrouw en 3 jongens;

2 klok- en uurwerkmakerijen met 3 mannen als personeel;

Er waren verder 7 klompenmakerijen met 11 mannen, 1 vrouw en 1 jongen in dienst;

3 koper- en bliklagerijen met 5 mannen.

4 kuiperijen met 18 mannen en 4 jongens als personeel;

1 leerlooierij met 4 mannen;

- 8 metselaarsbazen met 14 mannen en 2 jongens;
- 2 pettenmakerijen met 3 mannen en 2 jongens;
- 9 schoenmakerijen met een arbeidsbestand van 12 mannen en 2 jongens;
- 5 sigarenmakerijen met 15 mannen en 10 jongens;
- 7 smederijen met 14 mannen en 4 jongens;
- 2 stucadoors met 3 mannen en 1 jongen;
- 3 tabakskerverijen met aan personeelsbezetting 9 mannen;
- 7 timmerwinkels met in totaal 18 mannen en 2 jongens;
- 3 waskaarsenmakerijen met 4 mannen en tenslotte
- 2 zadelmakerijen met een bestand van 3 mannen.

Aan W.J.M. van Kemenade, die, zoals we zagen, een sigarenfabriek met 21 personeelsleden had, werd vergunning gegeven tot oprichting van een droogkamer aan zijn bestaande fabriek in de Kerkstraat (sectie L nr.870).

Martinus Coolen kreeg toestemming een smederij op te richten aan de Kerkstraat (sectie L nr.715).

Aan B.J.J. Verbrugge, die onderwijzer was te Gemert, werd de oprichting van een sigarenfabriek met drogerij aan de Haageijk toegestaan (sectie L nr.954).

Petrus Beekers kreeg verlof tot oprichting van een bewaarplaats van petroleum aan het Kruiſeind (sectie L nr.541).

Hij was van beroep winkelier.

De grof- en hoefsmederij van Lambertus van Tienen te Handel (sectie B nr. 852) hield op te bestaan.

Hetzelfde gold voor de broodbakkerij van Antonius van Gerwen aan het Kruiſeind (sectie K nr.325).

Het bovenstaande wil alleen een indruk geven van aanwezig materiaal, waarmee men een reconstructie kan maken en Gemert in het verleden. Met behulp van kadaſtergegevens kan men wel tot een mooi resultaat komen.

(Gegevens aanwezig in het Rijksarchief Schaarsbergen E.Z. arch.2 doos 2053).

A.M. van der Wijſt.

Gemerts gezegde: Veurret goei weer wort, moeten uurst de rooi hoond van de stroat zên. (Sint Jurres, 23 april).